

N:o 76.

Af herr **J. Bratt**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhängan om utarbetande af förslag till förändrade bestämmelser för indelta arméns rekrytering och aflöning.

Bland de olägenheter, som vidlåda vår indelta armé, är, ur *militärisk* synpunkt, *soldatens långa tjänstetid* att anse såsom den viktigaste. Det sakförhållandet, att lagstadd soldat, som ej genom dåligt uppförande förverkat rättigheten att tillhöra armén, icke kan, utan rust- eller rotehållarens samtycke, afskedas, förr än han i följd af ålderdom eller styrkt obotlig sjukdom blifvit till militärtjänst fullkomligt oduglig, medför — åtminstone på alla de regementen, der detta förhållande icke af andra omständigheter mer eller mindre neutraliseras — två lika gifna som ofördelaktiga följder, nemligen *dels*, att den indelta truppen till anmärkningsvärd procent består af karlar i en ålder, som ej längre tillåter dem att i allo motsvara fälttjänstens nu mera så ansenliga kraf på soldatens fysiska förmåga, hvarför de ock måste blifva mer eller mindre oanvändbara i den mobiliserade armén; *dels* att denna trupp i regeln ej lemnar ringaste tillgång till reserv.

Det är hufvudsakligen dessa båda, hvar för sig ytterst viktiga olägenheter, som under sistförflutna årtionden från militäriskt håll framkallat så många vedersakare till vårt åldriga indelningsverk, så många yrkanden på dess ersättande med en mera tidsenlig organisationsform.

Å andra sidan är väl känt, att många högt upplyste och fosterlandsälskande män, med förkärlek omfattande indelningsverkets idé, oafslåtligen sökt häfda denna organisations *fördelar*, något som skett med den framgång, att den 200-åriga institutionen, trots alla deremot rigtade

angrepp, hittills förblifvit hufvudsakligen orubbad, alltjemt bildande grundval för större delen af vårt härväsen, för hvars genomgripande omdaning i öfverensstämmelse med nyare grundsatser ännu i närvarande ögonblick inga utsigter öppnats.

Vid sådant förhållande kan den, som med öfvertygelsens hela värme tror ej mindre på *möjligheten* än på den moraliska pligten för svenska folket att försvara sin sjelfständighet, om och af *hvem* denna än kan varda hotad, men på samma gång med bekymmer måste se vårt försvarsväsens nuvarande, i farans stund sannolikt ödesdigra brister, finna anledning undersöka, bland annat, om icke detta indelningsverk, dervid vi tills vidare synas vara bundna, vore egnadt för någon modifikation, enligt hvilken — *utan* att berättigade meningar eller intressen kränktes — indelningsverkets ofvan anmärkta, viktigaste olägenheter kunde, om icke helt och hållet undanrödjäs, åtminstone i viss mån förminsкас.

En undersökning i sådan riktning har undertecknad sökt göra. Resultatet deraf är föreliggande motion, hvars grunder jag nu går att framlägga.

Indelningsverket i sin nu varande form kan i få ord karakteriseras såsom ett åliggande för viss jord att *anskaffa* och *underhålla* soldater.

Det är alltså dels en *rekryterings*-, dels en *aflönings*-institution.

Rekryteringen är härvid att anse såsom det *väsentliga*. Den bildar indelningsverkets så väl ursprung som kärna.

Mot att blifva befriade från *utskrifning af krigsfolk* och dermed förenade olägenheter, förbundo sig nemligen på 1500 och 1600-talen till en början några få, men sedan allt flera landskap att alltid ansvara för fulltaligheten af en viss krigsstyrka. Denna skyldighet fördelades eller *indelades* på landskapets gårdar, och härmed uppstod det »*äldre indelningsverket*», enligt hvilket alltså krigsfolket *uppsattes* af landskapet, hvaremot dess *aflöning* och *underhåll* bekostades af staten.

Det blef sedermera Carl XI, som, på samma gång han i rikets alla svenska och finska landskap genomförde indelningsverket såsom rekryteringsinstitution, fann ändamålsenligt, på grund af då rådande förhållanden, att *derjemte* organisera detsamma såsom en aflöningsinstitution, i det han genom »knektekontrakten» träffade aftal om att soldatens *förmåner* skulle utgå från de respektive rotar och rusthåll, hvilka enligt samma kontrakt åtogo sig soldaternas *anskaffning*. Härmed uppkom det »*yngre indelningsverket*», kännetecknad af rotars (rusthålls) åliggande i första rummet att *anskaffa* och i andra rummet att *underhålla* soldater.

Om nu statsmagterna af militära, administrativa, ekonomiska eller andra skäl till äfventyrs funne lämpligt så till vida ändra bestämmelserna för detta indelningsverk, att i fredstid, likasom förhållandet alltid varit under krig, staten direkt öfvertog omsorgen om den indelte soldatens aflöning och underhåll, skulle denna förändring dock ej rubba indelningsverkets grundval. Deremot är uppenbart, att i samma ögonblick staten öfvertog äfven rekryteringen, skulle indelningsverket, såsom sådant, upphöra att finnas till.

På dessa omständigheter har jag grundat undersökningen rörande de förändrade bestämmelser för tillämpning af indelningsverkets idé, som nu, i ofvan angifvet syfte, lämpligen kunde föreslås.

Såsom hufvudvilkor uppställas:

- a) indelningsverkets grundsyfte: *betryggad rekrytering*, förblir oberördt;
- b) förändringen skall med för handen varande tillgångar kunna genomföras och tillämpas;
- c) indelningsverkets börda får för nu varande rust- och rotehållare under inga förhållanden ökas; och
- d) eventuellt ifrågakommande öfvergång till annan härorganisation får under inga förhållanden försvåras.

En med iakttagande af dessa vilkor föreslagen förändring, åsyftande att minska indelningsverkets viktigaste *militära* olägenheter, bör desto lättare kunna genomföras, om den derjemte aflägsnar en eller annan med sjelfva *indelningsbördan* förenad svårighet, eller med andra ord om den från rust- och rotehållares synpunkt kan befinnas i något hänseende fördelaktig.

Ostridigt lär vara att — fränsedt den ringa välvilja, hvarmed indelningsverket i sin helhet är, såsom skatteform, omfattadt af dem, hvilka draga dess börda — inom åtskilliga bland de trakter af landet, der torp-systemet är rådande, rust- och rotehållare hafva svårt förlika sig särskildt med den del af indelningsverkets realbesvär, som berör soldatens från roten (rusthållet) utgående *förmåner*, hvilka bland annat gifva uppslag till ofta framträdande stridiga intressen de båda parterna emellan. Med andra ord, om man än öfver allt mer eller mindre motvilligt finner sig vid indelningsverket såsom rekryteringsinstitution, skulle man dock flerstädes önska bli qvitt de olägenheter, detsamma bringar såsom aflöningsinstitution, en önskan, för hvilken de från vissa trakter ingående talrika ansökningarna om att få erlägga vakansafgift lära kunna anses såsom ett bestämdt uttryck.

Det är därför antagligt, att åtskilliga rust- och rotehållare med tillfredsställelse skulle se en förändring, som, om än bibehållande dem vid

rekryteringsskyldigheten, lemnade dem frihet att aflösa sin underhålls- och aflöningsskyldighet.

På detta antagande hvilar det förslag till förändrade bestämmelser för den indelta arméns rekrytering och aflöning, hvars hufvudgrunder jag tillåter mig att i följande punkter framlägga:

1:o) Hvarje rust- och rotehållare, *som det önskar*, må, efter att hafva fyllt uppkommen vakans, mot erläggande af ett visst, årligt belopp, vara befriad från att utgöra aflönings- och underhållsförmåner, af hvad slag det vara må, åt den i hans rote-(rusthålls-)nummer insatte soldaten.

2:o) Rote (rusthåll), som enligt föregående punkt vill aflösa sin underhålls- och aflöningsskyldighet, rekryterar, vid inträffad vakans, på visst antal år.

3:o) Såsom godtgörelse för det ökade rekryteringsbesvär, rote (rusthåll) härigenom kan komma att vidkännas, utbetalas af statsmedel till roten (rusthåll) omedelbart efter hvarje godkänd rekrytering ett visst belopp såsom rekryteringspremie.

4:o) Soldat, som enligt punkt 2:o) är antagen för viss rekryteringsperiod, tjänar mot faststald, af staten bekostad och genom befälets försorg utbetalad lön.

5:o) Om soldat rymmer eller blir afskedad för dåligt uppförande, skall af den i punkt 3:o) omförmälda rekryteringspremie till staten återbetalas så stor del, som svarar mot den ur nummer afförde soldatens återstående tjänstetid.

6:o) Deremot tillförsäkras rote (rusthåll), som rekryterat väl, *möjligheten* att för närmast följande rekryteringsperiod få ingå bland de rotar (rusthåll), som af ett eller annat skäl skola hållas vakanta.

7:o) Soldats löneförmåner af staten bestämmas, i den mån befintliga tillgångar det medgifva, till sådana belopp, att *säker och god* rekrytering derigenom bör kunna påräknas.

8:o) Soldat af här omhandlade kategori skall vara mantals- och skattskrifven i samma socken, som den rote (rusthåll) är belägen, genom hvars försorg han blifvit rekryterad.

Hvad som i förestående förslag särskildt bör bemärkas är, att den åsyftade förändringen *för ingen blefve obligatorisk*, utan hvarje rust- och rotehållare hade frihet att, vid inträffad vakans, vare sig enligt det hittills gällande systemet eller på här föreslagna grunder fullgöra sin rustnings- respektive roteringsskyldighet, allt efter som han funne det ena eller det andra med sin egen fördel förenligt.

Denna bestämmelse torde vara icke blott ändamålsenlig utan nödvändig.

Blefve nemligen förändringen obligatorisk, så — äfven förutsatt att ett i sådan riktning gående förslag kunde vinna båda statsmagternas bifall, något som torde vara minst sagdt tvifvelaktigt — skulle dermed sannolikt möjligheten minskas för åstadkommande, inom öfverskådlig tid, af en ny, mera betryggande härordning, hvaraf *nu* behovet är på alla håll åtminstone *erkänt*; utan förändringens praktiska genomförande skulle möjligen komma att försvåras genom nödvändigheten att på en gång fylla den indelta arméns minst fördubblade behof af rekryter. Genom den mera successiva vidgning af detta behof, som deremot förändringen, *icke* obligatorisk, kan förutsättas medföra, skulle ock nationen efter hand få mera erfarenhet om de gifna fördelar ur både pedagogisk och ekonomisk synpunkt, militärtjensten kan bringa dem, som deråt vilja egna sig, en erfarenhet, som sedermera i sin ordning skulle fördelaktigt inverka på rekryteringen.

De fördelar, som i öfrigt utgöra detta förslags innebörd, äro:

att för hvarje nummer, som på här ifrågakäldt sätt rekryteras, *förnyngas den indelta armén*;

att — om soldatens medelålder vid antagandet förutsättes blifva densamma, som under sist förflutna årtionde, nemligen omkring 20 år — *en reserv erhålles af fullt utbildadt folk i värnpligtsåldern*;

att mellan rotehållare och soldat *alla ekonomiska tvister förekommas*, hvilket för båda parterna, om än från olika synpunkter, bör vara ej mindre en tillfredsställelse än en vinst.

Slutligen bör framhållas, att för så vidt den föreslagna förändringen med befintliga tillgångar kan genomföras — hvad jag här nedan skall söka ådagalägga — synes densamma icke kunna medföra några olägenheter af vare sig militärisk ekonomisk eller administrativ natur.

I samband med här föreslagen förändring af bestämmelserna för den indelte soldatens rekrytering och aflöning blefve nödvändigt göra en motsvarande reglering af bestämmelserna för den indelte arméns vice-korpralers och korpralers anställning och vilkor — en reglering som för öfrigt är desto mera önskvärd, som dessa viktiga underbefälstjenster nu mera, om de någorlunda nöjaktigt skola kunna fyllas, kräva både i allmänhet yngre krafter och en tryggare ställning, än den indelta armén för närvarande erbjuder.

Hvad först angår vice korpralerna, synes ändamålsenligt, till föryngrande af denna grad samt vinnande af hastigare omsättning deruti, att vicekorpral, rekryterad efter de förändrade bestämmelserna, likasom menig erhåller afsked vid utgången af den tjänstetid, på hvilken han ursprungligen blef antagen.

Beträffande åter korpralerna, torde de på lämpliga vilkor böra på frivillighetens väg rekryteras af befälet bland uttjente vicekorpraler samt antagas på bestämda perioder (förslagsvis 5 år). Motsvarande indelt nummer hålles vakant.

För båda korpralsgraderna böra, i den mån indelningsverkets tillgångar det medgifva, aflöningsförmånerna väsentligen förbättras.

Korpral, som tjänat väl till viss ålder, bör dessutom tillförsäkras anständig pension, möjligen i förening med vilkor om disponibilitet till viss, ytterligare utsträckt ålder, för tjänstgöring under krig. I den mån armén i sin helhet kan komma att föryngras, böra lämpliga korpralspensioner med säkerhet kunna påräknas blifva tillgängliga af de medel, öfver hvilka Vadstena krigsmanshuskassa förfogar.

Det återstår mig nu att framlägga de siffror, som skola visa möjligheten af dessa förändringars genomförande under iakttagande af det vigtiga villkoret: »med för handen varande medel.»

Då indelningsverkets här föreslagna förändring icke blefve obligatorisk, och man alltså ej kan förutse, i hvilken omfattning rust- och rotehållare komme att af samma förändring begagna sig, kan icke heller en tablå öfver förändringens verkliga finansiella resultat på förhand uppställas. Emellertid — enär ingen rubbning uti bestående förhållanden är i fråga med hänsyn till indelta arméns vare sig styrka, organisation, utbildning eller öfningar — synes man kunna såsom en obestriddig utgångspunkt uppställa den sats, att om förändringen, *tillämpad på hela den indelta armén*, bevisligen kunde med för handen varande tillgångar genomföras, blefve deraf en gifven följd, att förändringen, *tillämpad partielt*, också kunde genomföras med de tillgångar, den i hvarje fall sjelf beredde.

Under antagande således, att samtliga rust- och rotehållare funne ändamålsenligt öfvergå till här föreslaget system för indelningsbesvärets ätgörande, uppställas nedanstående beräkningar öfver den indelta arméns i sådan händelse befintliga tillgångar och utgifter.

Förslagsvis måste dock först de siffror angifvas och motiveras, på hvilka beräkningarna grunda sig.

Beträffande först *rekryteringsperiodens längd*, är gifvet, att på ju färre år denna bestämmes, desto bättre vinnes det dubbla syftet att *fryngra armén* och, framför allt, att af uttjente soldater *skapa en fältduglig reserv*. Å andra sidan kommer soldatens kortare tjänstetid att öka så väl rust- och rotehållares rekryteringsbesvär som kostnaden för rekrytutbildning. Rekryteringsperioder af 10 år synas med afseende härpå tills vidare vara lämpliga.

Den till rust- och rotehållare utgående *rekryteringspremie* bör bestämmas med hänsyn till så väl rekryteringsperiodens längd som storleken af de löneförmåner, soldaten af statsmedel bekommer. Ju kortare tjänstetid, desto högre premie. Å andra sidan måste de bättre löneförmåner, soldaten erhåller, underlätta hans anskaffande. En rekryteringspremie af 100 kronor för 10 års rekryteringsperiod, såsom här är antaget, synes under inga förhållanden kunna vara för lågt beräknadt.

Att uppställa ett mera detaljeradt förslag till *soldatens aflöningsförmåner* samt normen för dessa förmånens utgående under soldatens olika utbildnings- och tjänstgöringsförhållanden, detta kan ske först efter den grundligare utredning, som ifrågakommer, om förslaget principiellt godkännes. Enahanda är naturligtvis förhållandet med *korpralsgradernas förbättrade aflöningsförmåner*. Följande siffror äro antagna att vara approximativt lämpliga.

Soldats aflöningsförmåner:

1:a och 2:a åren (med obegränsad tjänstgörings-skyldighet	kr. 150
3:e—10:e åren (30 dagars repetitionsofn. årligen »	100
» » för extra tjänstgöring (skolor, utbildningskurser, beställningsmän m. m.) gratifikation efter tjänstgöringens längd, förslagsvis 25 kr. för hvarje påbörjad månad, dock maximum	» 100

Vice korprals aflöningsförmåner:

Lön i nummer	kr. 100
Arfvode (för obegränsad tjänstgöringsskyldighet) »	150

Korprals aflöningsförmåner:

Lön (af vakant nummer)	kr. 100
Arfvode (för obegränsad tjänstgöringsskyldighet) »	250

Såsom grund för de belopp, med hvilka rust- och rotehållare skulle *aflösa sin underhålls- och aflöningskyldighet*, har slutligen tagits de värden, vexlande mellan 180 och 130 kronor, hvartill Kongl. Maj:t fastställt indelningsbesväret i och för beräkning af den lindring i samma besvär, som af statsmagterna blifvit beslutad (svensk författningssamling 1885, n:o 32). Medelvärdet är för rotar kr. 155: 85, för *karlvakans* vid rusthåll omkring 146 kronor.

Följande, på nu bestående förhållanden grundade, för beräkningen erforderliga siffror angifvas härmed.

Verkligt besatta nummer vid indelta armén:

Infanteriet (43 bataljoner)		
korpraler	1,032	
vice korpraler	1,032	
menige	17,852	19,916
Kavalleriet (37 sqvadroner)		
korpraler	111	
vice korpraler	111	
menige	3,004	3,226

Ärligen kommenderas till korpralsskolan:

vid hvarje infanteribataljon.....	8 man
alltså vid hela indelta infanteriet (8,43)	344 »
vid hvarje sqvadron	1 »
alltså vid hela indelta kavalleriet	37 »

Utaf menige, som förrätta korpralstjänst, beställningsmän m. m. erfordras ärligen i medeltal:

vid hvarje infanteribataljon.....	18 man
alltså vid hela indelta infanteriet (18,43).....	774 »
vid hvarje sqvadron	2 »
alltså vid hela indelta kavalleriet (2,37)	74 »

Medeltalet af *indelta infanteriets 1:a årsklass* utgjorde för perioden 1881—1887 982 man. 2:a årsklassen, efter beräknad afgangsprocent, utgör 913 man.

Motsvarande *årsklasser* för *indelta kavalleriet* utgöra resp. 200 och 186 man.

Möteskostnaderna pr dag och man utgöra (högt beräknadt och *allt* inbegripet):

vid infanteriet	1 kr. 41,3 öre
» kavalleriet	3 » 12 »

Beräknar man *årsklassernas storlek med 10 års tjenstetid* för nuvarande effektiva nummer samt med iakttagande af den afgangsprocent, som 1882 års landförsvarskomité uppställt, erhåller man:

för indelta infanteriet, 1:a årsklassen	2,200 man
» » » 2:a »	2,046 »
	<u>4,246 man</u>
» » kavalleriet, 1:a »	363 »
» » » 2:a »	337 »
	<u>700 man</u>

På grund af nu meddelade siffror äro omstående kostnadsförslag uppställda.

Kostnadsförslag

för hela indelta infanteriet med 10 års tjänstetid.

<i>Tillgångar:</i>		
Aflösningsbelopp för 19,916 nummer.....	3,104,000	—
1,032 korpralsarfvoden à 120 kr.	123,840	—
1,032 vice korprals-d:o » 60 »	61,920	—
Andel i mötesanslaget:		
1:a årsklassen 982 man i 102 dagar		
2:a » 913 » » 51 » 146,727 d. à 1,413	207,325	25
Summa	3,497,085	25
<i>Utgifter:</i>		
4,246 man (1:a och 2:a årsklasserna), lön à 150 kr.	636,900	—
15,670 » (3:e—10:e » » 100 »	1,567,000	—
1,032 korpralsarfvoden » » 250 »	258,000	—
1,032 v. korpralsarfvoden » » 150 »	154,800	—
344 man i korpralsskolan » » 100 »	34,400	—
774 beställningsmän m. m. » » 100 »	77,400	—
Möteskostnad:		
1:a årsklassen 2,200 man i 102 dagar		
2:a » 2,046 » » 51 » 328,746 d. à 1,413	464,518	10
Rekryteringspremie för 2,200 nummer à 100 kr.	220,000	—
Öfverskott	84,067	15
Summa	3,497,085	25

Kostnadsförslag
för hela indelta kavalleriet med 10 års tjänstetid.

<i>Tillgångar:</i>		
Aflösningssbelopp för 3,226 nummer	471,830	—
111 korpralsarfvoden à 120 kr.	13,320	—
111 vice korpralsarfvoden à 60 kr.	6,660	—
Andel i mötesanslaget:		
1:a årsklassen 200 man i 102 dagar		
2:a " 186 " " <u>102</u> " 39,372 dagar à 3,12	122,840	64
Brist	56,917	36
Summa	671,568	—
<i>Utgifter:</i>		
700 man (1:a och 2:a årsklasserna), lön à 150 kr.	105,000	—
2,526 " (3:e—10:e "), " " 100 "	252,600	—
111 korpralsarfvoden " " 250 "	27,750	—
111 vice korpralsarfvoden " " 150 "	16,650	—
37 man i korpralsskolan " " 100 "	3,700	—
74 beställningsmän m. m. " " 100 "	7,400	—
Möteskostnad:		
1:a årsklassen 363 man i 102 dagar		
2:a " 337 " " <u>102</u> " 71,400 dagar à 3,12	222,768	—
Rekryteringspremie för 363 nummer à 100 kr.	36,300	—
Summa	671,568	—

Den brist, som enligt förestående kostnadsförslag uppstår för kavalleriet (c:a 57,000 kr.), blifver mer än betäckt genom det för infanteriet befintliga öfverskottet (c:a 85,000 kr.)

Ütesluter man från dessa beräkningar de regementen, som sakna torp och hos hvilka intresset för här ifrågasatt systemförändring följaktligen kan antagas vara mindre, så ställa sig kostnadsförslagen ännu gynnammare för förändringen, enär, vid nämnda truppdelar, de indelningsbesväret åsatta värdena tillhöra den lägsta klassen af sådana värden.

Den vinst i afseende på erhållande af en fullt utbildad reserv, som vid 10 års tjenstetid uppkomme, skulle utgöra två årsklasser, derest medelåldern vid antagandet fortfarande blefve omkring 20 år. Den stiger till fyra årsklasser, i händelse Kongl. Maj:ts nu framlagda förslag till förändring af värnpligtslagen vinner Riksdagens bifall.

På grund af hvad nu blifvit anfördt tillåter jag mig föreslå,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställer, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för näst sammanträdande Riksdag framlägga förslag till förändrade bestämmelser för indelta arméns rekrytering och aflöning i det syfte, *dels* att rust- och rotehållare må, med bibehållande af sin rekryteringsskyldighet, erhålla rättighet att vid inträffande vakans aflösa sin skyldighet att aflöna och underhålla den i resp. rusthålls- (rote-) nummer insatte soldaten; och *dels* att korporaler och vice korporaler anställas på nya och förbättrade villkor.

Stockholm den 25 januari 1890.

John Bratt.